

»Peary-kanalen«

Blev Knud Rasmussens og Peter Freuchens opdagelse forbigået?

Af Jan Juel-Brockdorff Eriksen

En af de opgaver, som L. Mylius-Erichsen havde sat for sin ekspedition til Nord- og Nordøstgrønland, (»Danmark-ekspeditionen« 1906-08), var at løse spørgsmålet, om den af Peary beskrevne »Peary-kanal« eksisterede. På sit kort over Nordgrønland havde Peary tegnet en forbindelse mellem det, han kaldte Independence Bay og Nordishavet. Dette havde han gjort på grundlag af sine ekspeditioner i 1891 til 1897, hvor han 2 gange var gået over Indlandsisen fra Nordvestgrønland op til det højdepunkt, som han på sin første rejse havde døbt Navy-Cliff. Navy-Cliff er beliggende inderst inde i den ca. 200 km dybe Independence-fjord omgivet af de to bræer, vi på de moderne kort kalder Academy-gletscher mod syd og Marie Sofie-gletscher mod nord-nord-vest. På sin rejse i 1902 nord om Grønland var han nået frem til Kap Clarence Wyckoff på Peary-lands nordøstlige hjørne, nord for Independence-fjorden, hvor han byggede en varde. På Navy-Cliff havde han ligeledes bygget en varde fra sit observationspunkt. Mylius-Erichsen så det som sin opgave at ud-

forske området mellem disse to varder for således at færdigtegne kortet over Nordøstgrønland. Slædehold 2 fik til opgave at rejse langs yderkysten, selv valgte Mylius at drage ind mod Navy-Cliff. Fra disse to observationspunkter havde Peary ikke mulighed for at overskue det nordøstlige af Grønland. Han mente, at området mellem disse punkter udgjordes af en stor havbugt og var en del af Grønlandshavet, som han døbte Independence-Bay. Navnet kom af sig selv, da han i 1892 nåede frem til Navy-Cliff på USA's Uafhængighedsdag den 4. juli. I sin beretning om slæderejserne over Indlandsisen til Navy-Cliff rejser han fra Nordvestgrønland mod nord-vest, følgende Indlandsisens nordvestlige kant. Fra sin position højt oppe på Indlandsisen ser han mod nord og

Jan Juel-Brockdorff Eriksen, født 1949, har i 15 år beskæftiget sig med Danmark Ekspeditionens afdøde slædehold. Arbejder for tiden med bogen »Myter og Sagn fra Danmark Fjorden«. Har stået for 6 ekspeditioner til Grønlands nordøstkyst.

nordøst stadig fjelde og ind imellem de dybe fjorde, der forløber nordpå. Han mener på grundlag af disse observationer, at der mellem ham og det, han kalder: »*The Northern Land*«, findes en »channel«, der strækker sig fra Independence Bay ud til yderkysten (1). Denne opfattelse, der siden understøttes af hans ledsager på slæderejsen, nordmanden Eivind Astrup (2), kommer til at ligge til grund for en af de vigtigste kartografiske opgaver for Danmark-ekspeditionen. Baggrunden kunne være, at hvis en Peary-kanal eksisterede, ville dette kunne danne basis for et evt. amerikansk krav på Peary-land eller i det mindste dele heraf (3).

Peary's varde på Vildt Land blev iøvrigt fundet i juli 1912 på den ca. 950 m høje Navy-Cliff af Peter Freuchen, medens Knud Rasmussen lå syg i telt på Independence-fjorden. Den ene af de to enslydende vardeberetninger blev hjemtaget og erstattet af en af Knud Rasmussen skrevet vardeberetning, samt et Dannebrogssflag. Disse beretninger blev i 1978 hjemtaget af geodæt Rene Forsberg fra Kort- og Matrikel-styrelsen.

Da Knud Rasmussen og Peter Freuchen i 1912 kom hjem fra deres ekspedition – 1. Thule-ekspedition (6. april – 16. september 1912) – var de overbeviste om, at de var de første, der havde kortlagt Independence-fjordens bund, og at de på grundlag af deres 3–4 ugers kortlægning af området havde ret til førsteopdageræren og dermed havde ret til at navngive lokaliteter i området. De konstaterede Independence-fjordens afslut-

ning (bund), og deres hjemtagen af Peary's vardeberetning understregede dette.

Knud Rasmussen opkaldte således den gletscher, der i dag bærer navnet Marie Sophie Gletscher (efter Mylius-Erichsen's hustru), for M. Ib Nyeboes Bræ. Ingeniør M. Ib Nyeboe havde været en vigtig støtte for Knud Rasmussens virke i Thule området.

Men Mylius-Erichsens slædehold var *kun* nået frem til det sted ca. 30 km øst for Independence-fjordens bund på fjordens sydbred, hvor han på Academy Lands nordkyst havde bygget sin varde den 1. juli 1907. Denne varde blev fundet af Lauge Koch i 1922. På det ene af de to kort, som kartografen Hagen tegnede, og som blev fundet ved Brøn-lunds lig af I. P. Koch, er en gletcher navngivet: Marie Sophie bræ. Ud fra den landtoning Hagen tegnede af det, han opfattede som bunden af Independence-fjorden, kan denne gletscher fra Mylius-Erichsens observationssted opfattes som liggende inderst i Independence-fjorden. At Mylius-Erichsen mente, at han overskuede bunden af Independence-fjorden, fremgår af, at han i sin vardeberetning skriver, at »— *det af Robert E. Peary antagne indløb til en Peary Kanal ikke eksisterer. Heilprin Land og Navy Cliff er nemlig et og samme Land med en lokal Bræ i en mindre Bugt, hvilken Bugt Peary fra sit Observationspunkt bagerst paa Navy Cliff maa have antaget for Indløbet til et sund,* —« Denne bræ opkaldte Mylius-Erichsen efter sin kone – et for ham værdigt sted at placere hustruens navn, nemlig på den lokalitet, som efter hans mening var målet for hans opgave: den bræ der for ham var identisk med en

Pearry »kanal«. Samtidig kunne han på Hagens kort ændre Independence-Bugt til Independence-Fjord. Opgaven syntes løst, men det skulle blive skæbnesvangert for slædeholdet.

I en senere vardeberetning skrevet den 8. august 1907 ved oversomringslejren i Danmarksfjorden, hjembragt af Ejnar Mikkelsen i 1912, skriver Mylius-Erichsen ligeledes, at Peary-Kanalen ikke eksisterer. I en vardeberetning fra den 8. juni 1907, fundet af Jan Juel-Brockdorffs ekspedition i 1989, beskriver Mylius-Erichsen, at han har berejst landet på nordsiden af Independence-fjorden og dér har kortlagt og navngivet den fjord, hvis udmunding Peary også havde set: Jørgen Brønlund Fjord. Men under hjemrejsen fra den inderste varde har Mylius-Erichsen ikke haft mulighed for at korrigere sin opfattelse af bunden af Independence-fjorden.

Disse oplysninger havde Knud Rasmussen og Peter Freuchen ikke, da den vigtige oplysning om, at Peary-kanalen ikke eksisterede, var blevet fjernet fra varderne af Ejnar Mikkelsen og ikke erstattet af afskrifter, som traditionen ellers byder.

Men tilbage til Danmark-ekspeditionen og bearbejdningen af dens resultater. I. P. Koch finder den 19. marts 1908 liget af Jørgen Brønlund og ved liget hans personlige dagbog, samt de 2 kortskitser tegnet af Høeg Hagen, samt en række landtoninger anvendt af Hagen til støtte for den senere egentlige korttegning (4). Dette fund samt en senere af Ejnar Mikkelsen under Brønlunds lig fundet skitsebog, ligeledes indehol-

dende nogle landtoninger, danner en naturlig grund for en klarlæggelse af Mylius-Erichsens slædeholds sidste færden. Den af Ejnar Mikkelsen hjemførte vardeberetning, hvor Mylius-Erichsen klart hævder: »*Pearry-kanalen eksisterer ikke*«, bliver lagt til grund for den senere korttegning og anvendelse af navnene, som de findes på Hagens kortskitser.

Den skæbne, som overgik Mylius-Erichsen og hans to kammerater, nøgternt beskrevet i Jørgen Brønlunds dagbog, ført på grønlandsk, men med den sidste side på dansk, er et af dansk ekspeditionshistories mest gribende dokumenter. Denne tekst, hvor hvert ord er ladet med indhold, er det, der vil blive stående, når alt andet om ekspeditionen er glemt. Jørgen Brønlunds heroiske indsats for at bringe de vigtige opdagelser hjem kendes af alle. I dag som dengang.

Dette kan ikke undgå at have haft indflydelse på den måde, hvorpå man så på de resultater, som blev hjembragt dels i form af Hagens Kortskitser, Brønlunds dagbog og dels de vardeberetninger Ejnar Mikkelsen senere hjemførte. Mylius-Erichsen havde skrevet, at Peary-Kanalen ikke eksisterede, *sådan måtte det være*.

Der opstod stridigheder om navngivningen. Knud Rasmussen havde i 1912 givet bræen i bunden af Independence-fjorden navnet: M. Ib Nyeboes Bræ. Fra sine observationer og sit kendskab til landet måtte han mene, at denne bræ i bunden af Independence-fjorden var

opdaget af ham, og at den af Mylius-Erichsen benævnte Marie Sophie Bræ var den mindre bræ, der fra fjordens nordkyst løber ud i fjorden, som Hagens kort også anfører.

Knud Rasmussen anfører (5): *»Fra det sted hvor Mylius-Erichsens Slutvarde blev bygget, vil det efter vor mening være meget vanskeligt at afgøre, hvorvidt der er en Fjordbund eller Kanal; det kan i alt fald kun blive en opfattelse, der virker mere overbevisende på Mylius-Erichsen end på Høeg Hagen, der for at bruge Ejnar Mikkelssens egne ord (6): »hvad rigtigt er, ikke har ville sætte andet på sit kort end det han selv har set«.«*

Kommissionen lod sig ikke røkke fra sin afgørelse. Dens opfattelse af Mylius-Erichsens navngivning blev stående. Man ville åbenbart ikke ændre noget, der kunne sætte tvivl ved Mylius-Erichsens påstand om, at han havde udforsket hele Independence-fjordens udstrækning og hermed også dens bund.

Danmark-ekspeditionens kartograf I. P. Koch, der havde tilrettelagt og kendte Hagens opmålingsarbejde og muligheder, tager i en meget omhyggelig og sober redegørelse (7) hele spørgsmålet op og sammenholder de oplysninger, han havde til sin disposition: Brønlunds dagbog, Hagens kortskitser, Mylius-Erichsens vardeberetninger fra Danmarksfjorden samt Peter Freuchen og Knud Rasmussens observationer og kortskitser fra deres ekspedition i 1912.

Fra Hagens skitse over Independence fjordens bund tager han udgangspunkt i den markering, som han tolker som en pejlelinie til Pearys varde (i Brønlunds

dagbog den 1. juni): *»Om aftenen fik vi endelig det sted i sigte, vi så gerne ville se«.*

Brønlund skriver i sin dagbog for perioden:

»Den 30. maj om aftenen brød vi op for at nå ind til næsset (Kap Glacier), vi kørte vestpå over et stort sund. Vi ville gerne være nået så langt, at vi kunne få øje på det sted, Peary kom til, men vi måtte standse uden at have det indenfor synsvidde.

Den 1. Juni. Om aftenen fik vi endelig det sted i sigte, som vi gerne ville se, —«.

Samme aften (den 1. juni) skriver Mylius-Erichsen sin vardeberetning, hvor han hævder, at Peary-Kanalen ikke eksisterer, og at Heilprin Land og Navy-Cliff er et og samme land:

»Vi befandt os ved det af Robert E. Peary opdagede Academy Lands Nordkyst med Academy Bræen og Navy Cliff Landet i Vest og Heilprin og Melville Land i Nord. Vore nærmere Undersøgelser godtgjøre, at Independence Bugt er en Fjord, idet det af Peary antagne indløb til en Peary Kanal ikke eksisterer. Heilprin og Navy Cliff Land er nemlig et og samme land med en lokal bræ i en mindre bugt, hvilken Bugt Peary fra sit observationspunkt bagerst på Navy Cliff må have antaget for Indløbet til et Sund, flere af de af Peary anbragte småer er en eneste sammenhængende Strimmel lavt Kystland, klods ind til nævnte Bræes Yderrand.«

Men hvad kunne Mylius se fra omegnen af det sted, hvor han byggede sin varde, det han kalder »sin Rejses Endepunkt«? Dette beskriver Lauge Koch (8), der genfandt varden i 1922: *»Om eftermiddagen fik vi ved at dreje om et næs pludselig udsigt over en lav pynt, og på toppen af den så vi varden.«*

Lauge Koch påstår endvidere, at man

ikke havde været i stand til at bringe overensstemmelse mellem hans egne og Peary's observationer, hvorfor han tvunget af omstændighederne måtte afvente resultaterne af sine beregninger og udtegnning af det egentlige kort til senere» (7).

I en skrivelse til Kommissionen for Ledelsen af de Geologiske og Geografiske Undersøgelser i Grønland dateret 9. juli 1917 skriver I. P. Koch: *For denne tvivl kom kendskabet til Mylius-Erichsen til at spille en rolle. Mylius-Erichsen var ikke en objektiv iagtager. Han havde derimod en dikterisk evne til at se rent subjektivt på tingene og se dem således, som han i øjeblikket kunne ønske det. De to kommissionsmedlemmer, Kommandør G. Holm og Kommandør G. Amstrup, der begge er medlemmer af Danmark Ekspeditionens Komite, har formentlig haft lejlighed til at lære Mylius-Erichsen at kende og til at erfare, at der kunne være nogen grund til at tage med en vis varsomhed på de af Mylius-Erichsen fremsatte påstande.*

Hagen så mere nøjternt på tingene; men ulykkeligtvis har han ladet spørgsmålet om »Kanalen« ubesvaret på sin kortskitse. Dette kunne måske tyde på, at han på dette spørgsmål har følt sig usikker og derfor ikke har villet tegne kortet over den indre del af fjorden.

Med højagtelse J. P. Koch (9).

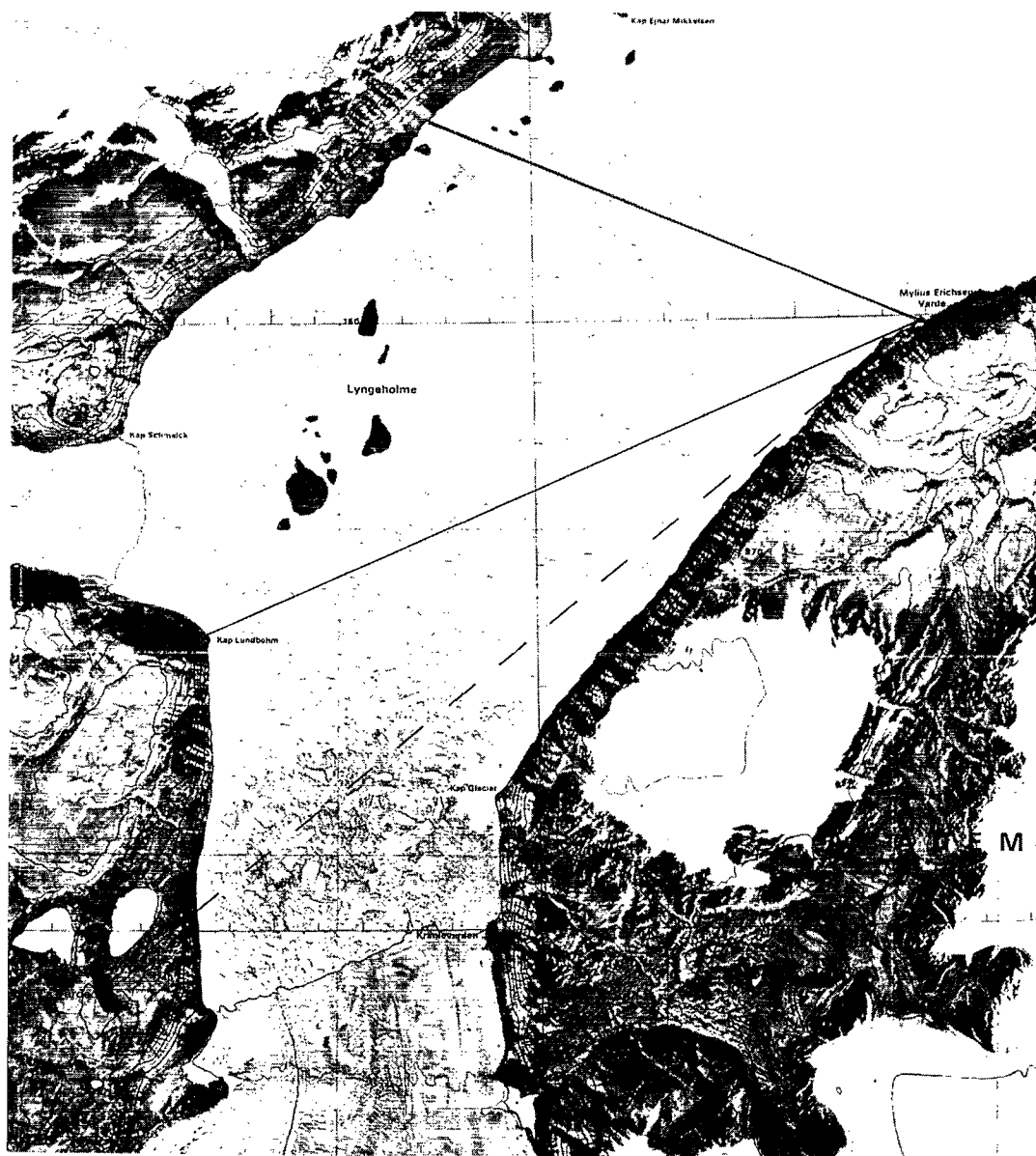
I. P. Koch havde under sin slæderejse tværs over Independence-fjordens munding iøvrigt selv ment at kunne afgøre, at Peary-kanalen ikke eksisterede, en noget tvivlsom iagttagelse, når man betænker, at fjordens samlede længde er mere end 200 km.

Ved at lægge Hagens observationsmuligheder fra omegnen af Mylius-Erichsens varde ind på et moderne fo-

tokort ser man klart årsagen til misforståelserne. Fra Mylius-Erichsens varde falder sigtelinjen til Peary's varde over ét med nordkysten af Academy Land. Academy-bræen kan ikke ses, idet den ligger gemt bag kystrundingen. Den gletcher, som Hagen eller måske rettere Mylius-Erichsen antog for Academy-bræen, var den næste bræ, den der i dag bærer navnet Marie Sofie Bræ, den bræ som skiller Vildtland mod vest fra Heilprin Land mod Nord-øst.

I. P. Koch antog, at den linje, der af Hagen var tegnet ind på landtoningen, repræsenterede Peary's varde. I stedet synes den at markere det højeste punkt på den iskappe, der dækker Heilprin Land, og som når en højde af ca. 1200 meter.

Blev Mylius-Erichsen og Høeg Hagen klar over deres fejltagelse? Vi kan af Hagens arbejdskort se, at de på vejen ud af fjorden har været ovre på den anden side af Independence-fjorden. De kortlægger Kap Moltke, hvor de indtegner de 2 søer, der findes inde i landet. De undersøger Brønlund Fjord. Vi ved ikke meget om deres færden i Independence-fjorden fra de første dage i juni, hvor de er ved Mylius' varde. Det må have været yderst vigtigt for Mylius at finde Peary's varde. Drog de over mod Heilprin Land i den formodning, at dette var Peary's Navy Cliff for at nå frem til Peary's varde? Vi kender ikke deres færden mellem den 4. juni og 8. juni. I Brønlunds dagbog er der et spring fra den 4. juni frem til den 14. juni. Den 8. juni er de ved Hagen Fjord, hvor Mylius skriver i den i 1989 fundne vardeberetning: »Undertegnede nåede i Dag

Moderne ortofotokort af området omkring bunden af Independence-fjorden. På kortet er markeret Peary's varde samt Mylius- Erichsens varde på Academy lands nordkyst. Af dette fremgår, at det ikke har været muligt for Hagen at indtegne Academy-gletscheren og kun den nordlige del af Vildtland med Peary's varde. Dette ændrer tolkningen af den landtoning, Hagen udarbejdede fra varden eller dens nærmeste omegn (se fig. 1). Den sigtelinje, der er indtegnet øverst over landet, viser ikke som tidligere opfattet Peary's varde, men øverste top af Heilprin Land. Gletscheren til venstre på landtoningen er af Hagen (og senere tolkninger) opfattet som Academy-gletscheren, men må rettere være den gletscher, som striden mellem Knud Rasmussen og Kommissionen stod om. Knud Rasmussen navngav den som M. Ib Nyeboes bræ, medens den efter Kommissionens opfattelse måtte være den bræ, som Mylius- Erichsen havde opkaldt efter sin hustru. I dag må vi anerkende Knud Rasmussens opdagelse som den rigtige. Han må betragtes som den første, der med sikkerhed kunne hævde, at Peary-kanalen ikke eksisterer.

dette punkt fra vor varde-Næs. Nær ved Pearys Kap Glacier. Har undervejs betrædt Melville Land ved indløbet til den af Peary antydede og af os nærmere undersøgte og med Jørgen Brønlunds Navn døbte over 3 Mil lange Fjord mellem Melville Land og Heilprin Land.»

Fra Hagens arbejdskort (se fig. 1) kan vi på de indtegnede sigtelinjer se, at han har haft et eller måske flere observationspunkter ved Kap Harald Moltke.

Det er naturligvis i dag en akademisk diskussion, om hvem man skal tillægge æren for at have aflivet Peary's formodning om eksistensen af en Peary-kanal. Det synes, som om Mylius-Erichsen opkaldte den bræ, han mente lå i bunden af Independence-fjorden, og som efter hans formodning måtte svare til den af Peary formodede »kanal« efter sin hustru. For ham måtte denne bræ stå som rejsens konklusion: »Peary-kanalen« eksisterer ikke, hvor Peary formodede, at den lå. Dér munder en bræ ud. Denne bræ har Mylius-Erichsen opkaldt efter sin hustru. Når de kommer hjem, vil Hagen tegne de nødvendige kort.

For Knud Rasmussen, der opdagede den rette geografiske sammenhæng og som den *første* beskrev den store gletscher i Independence-fjordens bund, som han gav navnet M. Ib Nyeboes Bræ, var sagen en anden. Æren for at have kortlagt bunden af Independence-fjorden og ført det egentlige bevis for, at Peary-kanalen ikke eksisterede, må retteligt tilfalde ham.

Men sagen fik endnu et pinligt efterspil i København, hvor Kommissionen igen på grundlag af Hagens ufuldstæn-

dige, misvisende og i alle tilfælde fejlfortolkede kortskitser, og på trods af I. P. Kochs advarsel og for at understrege sin fasthed og beundring for Mylius-Erichsens værk, valgte at navngive udløbet af den store bræ i bunden af Independence-fjorden efter Mylius-Erichsens hustru. Herefter henviste man navnet Nyeboes Bræ til det bagved liggende bræområde. Man forstår, at Ib Nyeboe på denne baggrund valgte at afstå fra denne hæder og ønskede sit navn slettet. I dag bærer iøvrigt et stort landområde i Nordvestgrønland hans navn.

Spørgsmålet om Peary-kanalens eksistens blev altså ikke løst endegyldigt af Mylius-Erichsen. Den ære må tilfalde Knud Rasmussen. Men spørgsmålet var årsagen til, at han (M-E) i maj/juni 1908 fortsatte ind i Fjorden, trods I. P. Koch's råd. Hans stædighed og forfængelige ønske om også at kunne bringe noget med sig hjem vandt. Han og hans to rejsekommerater satte livet til på dette spørgsmål.

Men hvad var det egentlig, Peary havde set? Fra hans beretninger om sine 2 rejser over Indlandsisen til Navy Cliff omtales muligheden af en »channel«, en åbning mellem det egentlige Grønland og »The Northern Land«. På Navy Cliff tog han en række fotografier. De viser, hvad han så, og giver det grundlag, han havde for at tegne sit kort over Grønlands nordøstlige hjørne.

Et af hans billeder viser udsigten ud over »Independence Bay«. Man ser her, hvorledes Academy Land krummer sig mod nord og spærrer for udsigten ned

mod det punkt, hvor Mylius Erichsen senere byggede sin varde. Fotografierne er ikke skarpe, men giver alligevel holdpunkt for at forstå hans formodning om en »channel« mellem Independence Bay og Grønlands nordvestlige hjørne. På et panoramabillede ser man, hvorledes en sænkning skærer sig ind mellem Navy Cliff og Heilprin land. Peary skriver (1):

»— *from time to time (we have) seen this depression, and had now and then caught glimpses of the frozen channel occupying it; and we had seen beyond it mountains and fjords stretching between them. It was evident that this channel marked the northern boundary of the mainland of Greenland.*«

Af Peary's fotografier fremgår, at denne »depression« rummer den nuværende Marie Sofie gletscher, men Peary nåede ikke ned fra Navy Cliff og måtte derfor drage hjem fra sit andet besøg på Navy Cliff uden at have nået sit mål: at beskrive denne channel. Både for Peary og for Mylius var ressourcerne strakte til det yderste. I den henseende er deres situation den samme, og ingen af dem nåede det mål, de havde sat sig. Først Peter Freuchen og Knud Rasmussen klarlagde geografien i 1912.

Endvidere skildrer Peary den isolerede iskappe på Heilprin Land, samt det imponerende fjeldmassiv, der i dag kendes som Nordkronen, og som er Peary Lands mest iøjnefaldende kendetegn. Afstanden til Nordkronen er omkring 150 km fra Navy Cliff, så sigtbarheden har ikke lagt Peary hindringer i vejen.

Fra observationerne på Navy Cliff: »*To the north-west, north, and north-east*

stretched steep red-brown bluffs on the other side of the bay (Independencefjorden), with a flat foreshore reaching to the water's edge; and we could make out to the northward the entrance of a second fjord or channel extending apparently to the north-westward.«

Det er nok denne sætning, der er baggrund for, at Mylius-Erichsen drager over mod denne fjord, der strækker sig ind mellem Heilprin og Melville Land. Det kunne være en »kanal«. Her løser Mylius geografien. Brønlund Fjord strækker sig nogle mil mod nordvest, men har en tydelig bund. Den udgør ikke en kanal. På arbejdskortet skriver han Fjord, siden på navnekortet: Jørgen Brønlund Fjord.

Men trods alle diskussioner om kortenes navne, om opdagelse og ære, så står det fast, at Mylius-Erichsen og hans 2 kammerater måske ikke løste de opgaver, de havde sat sig, men til gengæld bidrog væsentligt for det moderne Grønlandskorts udformning. Det er på grundlag af Hagens skitser og Brønlunds indsats til døden, at ikke alene Nordøstgrønlands yderkyst, men også landets indre efter ekspeditionen kunne tegnes næsten, som vi i dag kender det.

Efterskrift:

Det er historiens bitre ironi: Peary beskrev en »kanal«, men måtte vende om på tærsklen til at klarlægge geografien. Mylius-Erichsen påtog sig samme opgave, men heller ikke her rakte ressourcerne til. Han måtte vende om måske 35 km fra sit mål. Først Knud Rasmussen kunne tegne det endelige kort, men han

